

ga je poznal pod imenom »Policreto«. — V. 65 visôko pas in nôgo... Mihola je tako-le zaničevala kralja Davida: »Kakô veličasten je bil danes Izraelov kralj, ko je bil odkrit pred deklami svojih služabnikov in razgaljen, kakor da bi se razgalil kdo izmed burkležev!« David pa je odgovoril: »Pred Gospodom... bom plesal in bom še zaničljiviši... in bom ponižen v svojih očeh...« (II. Kralj. 6). — V. 73 nsl. »Cesarjev rimskih tam... Paulus diaconus piše v svojem Življenju papeža Gregorija V. to-le: »Ko je nekega dne cesar Trajan zaradi vojne nevarnosti hotel konja zajahati, je pristopila neka vdova jokaje k njemu ter rekla: »Moj sin je bil po nedolžnem umorjen... Ker mi ga ne moreš vrniti, maščuj vsaj kri njegovo po zakonih.« Ko je nato Trajan odgovoril: »Če se zdrav vrnem iz boja, ga gotovo maščujem,« mu je vdova odgovorila: »Če na bojišču ostaneš, kdo mi bo pomagal?« Tedaj je Trajan dejal: »Tisti, ki bo za menoj cesaroval.« In vdova je vprašala: »Pa kaj bo tebi hasnilo, če mi nekdo drugi pravico stori?« In Trajan

je rekel: »Gotovo, da nič,« in vdova nato: »Ali ni potem bolje, da mi ti pravico skažeš, kakor pa, da to drugemu prepustiš?« Tedaj je Trajan, od sočutja premağan in uvidevajoč pametni razlog, konja razjahal in se ni prej zopet v sedlo vzel, dokler ni vdovi razsodil pravice.« — In nekoliko nižje nadaljuje isti Paulus diaconus: Ko je papež Gregor V. nekega dne šel čez forum Traianum v Rimu, se je nenadoma spomnil tega dogodka; napotil se je potem v cerkev sv. Petra in je ondi bridko jokal o zaslepljenosti poganstva, v katerem je tudi tako ljudomil vladar taval, kakor je bil Trajan. Še tisto noč je slišal potem neki glas, veleč mu: »da je bil zastran Trajana uslišan, a da naj za nobenega pohana več ne moli.« V. 130 nsl. Kot kip... Nekoliko take skvečenosti vidiš n. pr. na tistih dveh gigantih pri portalu ljubljanskega bogoslovnega semenišča. — V. 125 metulje... V grškem jeziku je za metulja ista beseda kakor za dušo ψυχῆ; je-li Dante to vedel? Ne vemo.

IVAN CANKAR: NAJHUJŠE.

Skropil je dež, tihi jesenski dež, ki zamrači dan in dušo. Ne vidiš, ne slišiš nobene kaplje; časih vztrepče list na veji, zdrkne vel in truden na mokra tla. Ves vesoljni svet je hladna, vlažna praznota, brez misli, brez veselja in žalosti; še misli na smrt ni; taka misel bi bila tolažba in življenje. Eno samo čustvo, mirno, tesno, brezoblično, ne dá prostora drugemu; čustvo samote. Še pes, ki zéha premražen pod tvojimi nogami, ti je tuj in zoprni.

Prijatelja sta sedela za mizo, gledala mrko na golo polje, v osiroteli, v rosno meglo zaviti gozd. Franc je bil grbav in jetičen, Jože na eno oko slep. Videla se nista že dokaj let, ali pristrčna beseda se je upirala, ni hotela iz ust.

»Tako sem ti pogledal v obraz, no!« je rekel Jože. »Kaj bi še? Kakor da sem pogledal v ogledalo!«

Vstal je.

»Potrpi še; pila bova čaj! Ves se tresem že dolgo, ali zaradi mraza, ali... kaj vem! Prokleta babnica, da je ni na izpregled! Mana!... Kam pa se ti mudi? Zdaj tako nimaš nobenega opravila!... Mana!...«

V kuhinji so zaklenketale ponve, od nekod je zacvilil tenek otroški glas.

»To večno cvilenje! Da ga ne previje in ne položi, otroka! Ali naj ga sam péstujem, nosim po izbi... aja-tutaja... tralala-lala...? Glej moje roké! Kakor strune so, pojó naglas. Vsak živec je rana, ki se gnojí!«

Žena je prinesla čaja. Njen obraz je bil izmučen, bolan od skrbi, oči so gledale plaho.

»Čudno, da nisi pozabila!... Kje pa je sladkor? Za božjo voljo, kje pa je sladkor?«

»Saj ga prinesem!«

»Kaj ni bilo prostora zanj?... Glej, prijatelj Jože, takšen sem; še pred teboj me ni sram!«

Žena je prinesla na krožniku sladkorja, ozrla se po obeh, počakala pred durmi.

»Pojdi v božjem imenu... pa daj, da otrok ne bo cvilil!«

Franc je točil; porasla koščena roka, do členkov gola, se mu je tresla, da je razlival po prtju.

»Nič me ni sram pred teboj... kaj bi me bilo, saj te vidim!... Milost nebeška, to ni rum, gnojnica je... špirit, z gnojnico krščen!«

Jože je pil; ker je bil čaj vroč, se mu je zasolzilo oko in odstavil je čašo. Tudi njemu se je tresla roka. Spregovoril je počasi, jezik se mu je zatikal.

»Kaj ta rum... rum, kaj cu... cukur...«

»Toliko let te nisem videl, pa še zmirom jec-ljaš kakor šolarček!«

»In pa kaj jecljanje! Bolezen je, ki ji ni pravega imena, hujša je od kuge, hodi po svetu, hodi in žanje. Nobene pomoči ni zoper njo, gloje telo in dušo, dokler ne razgloje...«

»Tukaj na tem stolu sem čemeril od ranega jutra, pes je dremal pod menoj, zunaj je škropilo. Ali veš, zakaj se nisem ganil? Zato ne, ker se mi zdi, da so vrata zaklenjena, da ne morem in ne

smem nikamor! Pa vendar vse vpije in ruje v meni, da moram nekam, ne vem kam; takoj in na vsak način!... Kako da si mogel čez moj prag?»

»Komaj da vem, v kateri kraj, v čigavo hišo sem bil zašel! Nisem več človek, ki izmeri pot in določi cilj. Praviš, da si zaklenjen v to svojo izbo; jaz nosim svojo ječo seboj. Če bi stal v družbi tisočernih, bi bil sam. Sam, ali ne sam svoj! Moč, pogum, pamet, volja, vse, kar dá človeku ime in znamenje, se je nekam izgubilo. Ječa je ostala; ta ječa je tiha, mrzla praznosta je v njej. En sam spomin še kljuje z neusmiljenim kljunom; spomin, da je treba nekaj velikega in važnega storiti — kaj? Morda je odgovor, ki ga iščem po vseh potih in pragih!«

Franc je nalival drugo čašo, padlo je vanjo par lističev čaja.

»Vraž sreblji ta lug! Mana!... Prinesi nama vina!... Pusti, prijatelj, to čobodro!... Jaz pojdem med pijance! Če se zvečer pošteno napijem, zaspim brez misli, spim brez sanj. Strašna je noč, kadar duša bdi! Kane vanjo misel, kane druga, brez nehanja, vsaka težja in črnejša. Pa saj ni misel, da bi jo človek izluščil, ji razparal jedro! Kamen je, težak in črn, brez lupine in brez jedra! Glava mi je otopela, srce je prazna cunjca, roke in noge so od voska. Bili so časi, ko sem ljubil, delal, živel; ni jih več! — Ti si pač že videl romarsko procesijo. Po poti gredó živi ljudje, s križi in banderi, prazniško oblečeni, pojo in molijo; kakor so njih pesmi žalostne in njih molitve prošnje, vesela so njih srca in zaupanja polna. Kraj poti sedé gobavci, kažejo svoje gnusne rane, mrtvaško se režé razglodane čeljusti. Kadar sem jih videl, me je prevzel stud, sam stud brez sočutja. Zdaj sedim sam med njimi. Pij, ná!«

Jože je vzdignil kozarec, pa ga je postavil na mizo. Okna so bila narahlo zaklenketala, vzdramljena od daljnega grmenja.

»Ali čuješ?»

»Čujem!... Tam zád za tistim grmenjem, tam gre procesija. Tam je življenje, ki se ne méni za naju... To je: življenje se ne méni za naju, pozabljena sva; dekla naju je vrgla med smeti... Godi se najbrž nekaj nezaslišanega; zemlja se majé, svetovi se podirajo. Kaj se godi? Kaj záte, kaj tebi? To se godí, da je mast žaltava in cukar dražji! Vihar žanje gozdove; bilka nima pravice, da bi se genila... Daj mi, če imaš, daj mi trpljenja, daj žalostí, daj vsega hudega, daj sámo smrt, le odreši me samote!... Pij! Če grmí, saj ne grmí za naju!«

»Zadnjič so mojemu bratu odrezali desnico prav pod ramo. Bral sem tisto karto in nisem zavzdihnil. Še bilka, ki nima pravice, da bi se genila v viharju, vztrepeče pod rosno kapljico...«

»Moj brat je mrtev, pod snegom leží. Ali kadar nekoč skopní ta sneg, bodo gole kosti pričale o življenju, ko bo moje teló še oznanjalo svetu svojo ničevost...«

Grmelo je silneje, okna so žvenketala. Škropil je dež, tiho in enakomerno; zemlja in nebo sta bila ena sama neizmerna solza.

Jože je vstal in si je ogrnil suknjo.

»Če ni mogoče ubegniti samotí, vsaj bežati je treba! Zbogom!«

V veži je slišal rezek, razdražen glas za seboj.

»Mana! Kaj ne vidiš, da je steklenica prazna? Daj, da bo fant miren, ali pa ga nesi... kamorkoli!« —

Ljubljana; V Mestnem logu pozimi.